

Sverre Aalen:

»DET SOM KOMMER AV VINTRÄD» — I

Alkoholfritt nattvardsvin i ljuset av Nya testamentet och judiska källor

Debatten om alkoholfritt nattvardsvin har bl.a. rört sig om Jesu ord om »det som kommer av vinträd». Är det inte rimligt att man då också skall kunna använda även alkohol-fria drycker från vinträd? Kyrkomötet har bitt centralstyrelsen utreda den frågan. Den är inte ny. SPT publicerar här i en dubbelartikel professor Sverre Aalens utförliga utredning av hur orden skall tolkas, vad Jesus måste ha lagt in i dem efter sin tids språkbruk. Aalen var professor i nytestamentlig teologi vid Menighetsfakultet i Oslo och hade i sin forskning också sysslat med rabbinistik. Han avled 1980.

Frågan om nattvardsvinets beskaffenhet har diskuterats på sistone. Argumenten för och emot s.k. alkoholfritt vin har varit många. Men det saknas en verklig undersökning av frågan på basis av de judiska källor som är de enda som kan kasta ljus över Jesu sista måltid från denna utgångspunkt och belysa de ord han därvid uttalade om vinet. Därför svävar debatten i viss mån i luften, dvs. den vilar inte på den nödvändiga historiska och exegetiska grundvalen. Frågan om vilket slags dryck som användes vid nattvardens instiftelse är förhållandevis enkel att besvara — det var vanligt (jäst) vin. Men hur skall man

kunna fastslå vad som med rätta kan kallas vin? Och vad ligger i uttrycket »det som kommer från vinträd» (NT-81: »det som vinstocken ger») i Matt. 26:29? Det är den viktiga fråga vi måste få ett säkert svar på.

Av vinträdet fick man på Jesu tid olika slags produkter, (1) färska druvor, (2) torkade druvor (russin), (3) vin, inkl. »nytt vin» eller »must», (4) ättika, framställt av urpressade druvor (skalen, kärnorna, stjälkarna), av sekunda druvor eller också av dåligt vin.

Ordet »must»

finns inte i Nya testamentet, däremot i det

Gamla. Likaså förekommer dess hebreiska ord, *tirosb*, i Qumrantexterna ett par gånger. Teorier om något sammanhang eller en analogi mellan Jesu sista måltid och Qumransektens måltider har lett till att dessa ställen dragits in i den teologiska diskussionen om nattvardsvinet.

Ordet »must» har i senare tid genomgått en betydelseförskjutning. Det används numera ofta som beteckning för alkoholfria safter av olika slags frukter. Men på den tid då t.ex. Luther införde ordet i bibelöversättningen för hebr. *tirosb*, hade det betydelsen »nytt vin». Ordet »must» kommer av lat. *mustus* = »frisk», »ny», och härstammar, när det används om vin, från uttrycket *vinum mustum* = »nytt vin», »nypressat vin». Om man vill ha en förklarande omskrivning av uttrycket »must», kan man återge det med »ojäst druvsaft» (så gör t.ex. Kluge i sin tyska etymologiska ordbok 1960). Men förr kallades det helt enkelt »nytt vin»; så gör man, som vi skall se, i Nya testamentet och gjorde i judendomen på Jesu tid.

Betydelseförskjutning

I och med att ordet »must» i nyare tid har ändrat betydelse (eller i samma utsträckning som detta har skett) har det blivit oanvändbart som översättning för det gammaltestamentliga *tirosb*. I den nya reviderade texten av t.ex. Lutherbibeln (Württembergische Bibelanstalt 1964) har det bytts ut mot ordet »vin». (I Karl XII:s bibel stod »must», i 1917 »vin» och »vinmust», ö.a.). I den engelsktalande världen återges *tirosb* av och till med »*new wine*», men vanligen med »*wine*», så både i King James' och i den amerikanska *Revised Standard Version*.

Ludwig Koehler som givit ut det nya hebreiska lexikonet till Gamla testamentet går in för att *tirosb* helt enkelt är en arkaiserande beteckning för vin. Är detta riktigt är »must»/»vinmust» och »vin» i Gamla testamentet samma sak.

Koehler vill avföra tanken att *tirosb* (till

skillnad från det vanliga ordet för »vin», *jajin*) skulle ha speciellt med »must» = »det nya vinet» att göra. Emellertid är det inte nödvändigt att gå så radikalt till väga. Att *tirosb* kan betyda »det nya vinet» eller — om man så vill — druvsaften, synes framgå av de ställen där det säges att *tirosb* är i vinpressen (Joel 2:24, Ordspr. 3:10). Enligt Jes. 65:8 är *tirosb* i själva druvklasen, och på ett ställe som Mika. 6:15 skiljes mellan *tirosb* och *jajin* på så sätt att det förstnämnda är saften som pressas ut, medan det senare är den färdiga produkten. I Hos. 4:11 nämnes de båda sida vid sida: »Vin och must taga bort förståndet». Av det stället framgår att inte bara vinet utan också *tirosb* har berusningseffekt. Till *tirosb* är alltså inte knuten någon föreställning om ojäst druvsaft. LXX och Targum återger på detta ställe *tirosb* med »rusdryck». Att gränsen mellan de båda hebreiska orden inte är skarp framgår av att också *jajin* kan beteckna vätskan i presskaret (Jes. 16:10, Jer. 48:33). Men härtill kommer det faktum att *tirosb* i Gamla testamentet faktiskt ofta står som beteckning för vinet såsom sådant, som en del av markens gröda (gärna tillsammans med korn och olja) (1 Mos. 27:28, 4 Mos. 18:12, 5 Mos. 11:14, 5 Mos. 18:4, 2 Kon. 18:32, Jes. 36:17, Jes. 62:8, Jer. 31:12).

Detta motsvarar hur judendomen uppfattade det gammaltestamentliga ordet *tirosb*. Sålunda återger LXX både »must» och »vin» konsekvent med οἶνος = vin. Den arameiska översättningen av Gamla testamentet som vi har i Targum Onkelos, har också bara ett ord för de båda hebreiska orden, nämligen det vanliga arameiska ordet för vin, *chamra*. Och när rabbinerna uttrycker sig på hebreiska, så använder de endast ordet *jajin* för »vin», aldrig *tirosb*. Redan när druvsaften är i presskaret kallar de den för »vin». Samtidigt vet de och säger direkt att ordet *tirosb* i Gamla testamentet betyder »vin». I deras eget hebreiska språk — källorna stammar från tiden efter Kristus — hade *tirosb* fått en annan betydelse, nämligen »fruktsaft, söt saft», vilket uttryckligen skiljes från vin. ➔

Qumran-texterna

Vi skall nu vända oss till Qumran-texterna. Ordet *tirosh* användes där ett par gånger i samband med sektens vanliga måltider. Några forskare hävdar att ordet på den tiden ändå hade samma betydelse som i Gamla testamentet (resp. vad man i judisk tid lade in i ordet), nämligen »vin» rätt och slätt. Andra utgår från den senare, rabbinska betydelsen av ordet. Hans Kosmala har i en artikel om frågan *Wein oder Traubensaft* (tidskr. *Judaica* 19, 1963) dragit den slutsatsen att »sekten icke har druckit vin till sina vanliga måltider». Det är ett påstående man kan argumentera för. Men det som är omöjligt att hävda är att det som sekten *de facto* drack vid de nämnda måltiderna skulle vara »ojäst druvsaft», även om det är det som Kosmala tycks mena. För ordet *tirosh* har inte *den* betydelsen, inte i judendomen och som vi har sett, inte, eller knappast inte, i Gamla testamentet. Om *tirosh* i Qumran-ställena inte helt enkelt betyder »vin», så betyder det »fruktsaft» i största allmänhet. Och den fruktsaften kan inte ha varit ojäst druvsaft. Man hade på den tiden inga medel till att hålla druvsaften ojäst, och jäsningsproceduren satte in några få timmar efter det att saften hade pressats ur druvorna. — F.ö. kan man på goda grunder anföra skäl för att *tirosh* i Qumran-texterna faktiskt betyder »vin». Den betydelsen har ordet nämligen i Syraks bok (31:25), som i tiden står dess texter minst lika nära som det språkbruk som de rabbinska texterna vittnar om. I alla fall är det omöjligt att utifrån Qumran-texterna rekonstruera en rituell måltid där man använde ojäst druvsaft.

Språkbruket på Jesu tid

Genom ovanstående undersökning har vi lärt känna det språkbruk som härskade i judendomen på Jesu tid vad gäller begreppet »vin». Man hade bara ett enda ord för denna dryck, ända från det att den befann sig i presskaret tills dess att den hamnade i vinfaten eller i skinnläglarna, nämligen hebr. *jajin*, aram. *chamra*, grek. οἶνος. Man gjorde alltså inte

längre någon distinktion som motsvarade de gammaltestamentliga uttrycken »must» och »vin» (om det nu i Gamla testamentet verkligen är någon skillnad dem emellan).

»Nytt vin»

Behövde man något särskilt uttryck för det nypressade vinet, så kallade man det helt enkelt för »nytt vin». »Nytt vin i gamla skinnsäckar» talar Jesus om i Matt. 9:17, Luk. 5:37—38. »Ingen som har druckit gammalt vin vill ha av det nya», Luk. 5:39. Uttrycket »gammalt» och »nytt vin» känner vi till också från rabbinska källor. På ett ställe sägs det där att »nytt vin» betyder vin »så länge den befinner sig i det första jäsningsstadiet», vilket man menar utgöres av de tre första dagarna. Naturligtvis värderar också rabbinerna »det gamla vinet» högre än »det nya». Vin som är högst 40 dagar gammalt kallas »vin från presskaret». Det säges att vin i detta stadium ändå inte är lockande. På kvällen före den fastedag som minner om templets förstörelse är det förbjudet att dricka vin. Enligt en av auktorerna gäller förbudet dock inte »nytt vin», dvs. enligt detta ställe vin som är intill tre dagar gammalt; sådant vin är oskyldigt och förenligt med fasta. »Nytt vin från presskaret» är dock inte alltid oskyldigt; dricker man för mycket av det kan man bli påverkad av det och börjar prata bredvid mun, heter på ett annat ställe. Det finns anledning att anta att begreppet »nytt vin» inte alltid begränsas till högst tre dagar gammalt vin utan att uttrycket över huvud taget kan beteckna vin från den senaste skörden. »Gammalt vin» betyder nämligen vin som har lagrats från tidigare år. Och »nytt vin» kan ju i och för sig ha lagrats en tid.

Påskmåltiden

För *påskvinet* gällde bestämda föreskrifter. Landets vin var starkt och blandades alltid med vatten; det skedde som regel också till påsken. Men påskvinet måste innehålla en minsta kvantitet rent vin och inte vara alltför utblandat med vatten. I övrigt kunde det

vara »nytt vin» eller »gammalt vin», rent naturvin eller blandat vin, kryddat vin eller kokt vin. När det om våren inte fanns annat än lagrat vin, som då var minst halvårsgammalt, kan vi anta att »nytt vin» här syftar på vin från den senaste höstens skörd, alltså lagrat från den senaste årgången. En praktisk regel är att gränsen för blandningen av vatten i vinet är att »smak och lukt (av vin) fortfarande finns kvar (R. Jehuda; Tos. Pes X 1).

Nattvardskalken

Vi kommer så till uttrycket ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, som Jesus använder i samband med nattvardens instiftelse (Matt. 26:29, Mark. 14:25, Luk. 22:18). Ordagrant betyder det »vinträdets frukt», men har på svenska översatts med »det som kommer av vinträd». Uttrycket är hämtat från judendomens liturgiska språk, från den tackbön som lästes över en bägare med vin innan den dracks. *Formeln kunde bara användas i förbindelse med vin, inte andra produkter av vinträdet.* Tackbönen lyder enligt judiska källor: »Prisad vare du, Herre vår Gud, världens konung som skapar vinträdets frukt:» (M. Ber VI 1, Strack-Billerbeck IV:62). Det var denna tackbön som Jesus måste ha använt i samband med den första bägaren som nämns i Luk. 22:17 (före instiftelsen). Det framgår av det sätt på vilket Jesus brukar formeln på, att »frukt» här inte har pomologisk betydelse (druvor). Den kan ju inte drickas, och Jesus talar om att »dricka av det som kommer av vinträd-(vinträdets frukt)». Det grekiska ordet γένημα betyder strängt taget inte »frukt» utan snarare »produkt». I tackbönen för druvorna och andra trädfrukter används *inte* formuleringen »vinträdets frukt». En annan formulering var istället föreskriven, nämligen ». . . världens konung, som skapar trädets frukter» (M. Ber VI:1). Förutom vinet var det bara brödet som hade en egen tacksägelsebön som var förbehållen den färdiga produkten, den löd ». . . konung, som låter jorden frambringa bröd!» (ibrt).

Anledningen till att bröd och vin hade sär-

skilda böner skall sökas däri att dessa två ting gällde för att vara de mest grundläggande och konstituerande födoämnen i en fullständig måltid. När det skall uttryckas att Johannes Döparen »äter inte bröd och dricker inte vin» (Luk. 7:32) så kan det formuleras så att »han varken äter eller dricker (Matt. 11:18). Om Människosonen säges att han »både äter och dricker»; det är överflödigt att lägga till objekten, alla förstår att när man verkligen äter och dricker, så gäller det bröd och vin.

(Forts.)

Sverre Aalen:

»DET SOM KOMMER AV VINTRÄD» — II Alkoholritt nattvardsvin i luset av Nya testamentet och judiska källor.

Uttrycket »det som kommer av vinträd» i Nya testamentet syftar på vanligt jäst vin och kan inte användas om andra produkter från vinträdet. Det är inte fråga om kemiska analyser, utan vad som i det vanliga mänskliga livet är vin. Det säger professor Sverre Aalen i den senare delen av sin artikel. Det moderna s.k. alkoholfria vinet har upphört att vara vin och dess användande vid nattvarden strider mot innehållet i Jesu ord. Det tidigare avsnittet återfinns i SPT 38/83.

Rabbinerna hänvisade till Psalt. 104:15, som den bibliska grundvalen för att bröd och vin, som vi sett i föregående avsnitt, markerades med särskilda tackböner, och de betonade i anslutning härtill att vinet både stärker och »gläder människans hjärta» (B. Ber 35b). Som ytterligare skäl anförde man att naturfrukten (druvan) i vinet har »förändrats till det bättre» (ibm). Både dessa belägg visar tydligt att man med uttrycket »det kommer av vinträd» tänker på vinet såsom förädlad produkt. Det är ju kanska självklart eftersom det »nya vinet» (i dess ojästa tillstånd) bara är tillgängligt under själva skördetiden.

Tveksamma fall

Rabbinerna dryftar ingående frågan om de *tveksamma fallen* vad gäller bruket av formuleringen »det som kommer av vinträd (vinträdets frukt)». Vi har redan nämnt att den inte skall användas i förbindelse med druvorna. Viktigare för vår frågeställning är de tillfällen då det kan vara tveksamt om det »vin» med vilket man har att göra, verkligen *är* vin och med rätta kan kallas vin. Tveksamhet kan uppstå t.ex. när vinet blandas med alltför mycket vatten. Vi skall göra ett citat:

»Våra rabbiner lärde: Välsignelsen

med formuleringen '... med vilkens ord allt skapat blev till' skall läsas över öl (rusdryck) av dadlar, öl av korn och över *vinträgg*. Andra säger: över *vinträgg* som har smak av vin, skall välsignelsen '... som skapar vinträdetets frukt' läsas. Både Rabba och R. Josef säger: Gällande regel stämmer inte med de andras (uppfattning). Raba sade: Alla är eniga om att när tre (muggar vatten) öses på (trägg), och fyra (muggar) blir resultatet så är det vin. Raba följer där sitt argument, som går ut på att allt vin som inte tål iblandning av 3 delar vatten och 1 del vin, är icke vin. Om man skulle hälla på 3 muggar vin och resultatet blir endast 3 muggar, är alla eniga om att då är det inte vin överhuvudtaget» (B. Rab B. 96B; se *Ensiqlopediya Talmudit*, Jerusalem, IV 1952 sp 456).

Underförstått i vad som här säges, är att vid sådant tillfälle skall formuleringen »vinträdetets frukt» dvs. »det som kommer av vinträd» inte användas.

Också ett annat exempel på en sådan rabbinisk diskussion kan anföras:

»Rab Jehuda sade: Över *vin som är till salu i en butik*, skall läsas tacksägelsebönen med '... som skapar vinträdetets frukt'. Men R. Chisda sade: Vad skall jag med vin till, som surnar? [Bakgrunden är att vin som säljes på marknaden ofta är dåligt och surt]. Man invände mot R. Jehuda: Över bröd som möglat och över *vin som surnat* och över en maträtt som mist färgen skall tacksägelsebönen med '... genom vilkens ord allt skapat blev till' läsas. R. Zebid svarade: Rab Jehuda menar att formuleringen med 'vinträdetets frukt' inte skall brukas när det rör sig om vin som är framställt av druvkärnor och salubjudes i gathörnen.» (R. Bab B. 95b)

När vin surnar övergår det till att bli ättika. Under denna process kan vätskan vid något tillfälle lukta som ättika, men ändå smaka som vin. En rabbin hävdar »När lukten är ättika, men smaken är vin, då gäller det som

om det är vin». Men den gällande regeln är »När lukten är ättika och smaken vin, så är det ättika» (B. Bab B. 96a).

Till grund för dessa olika rabbiniska diskussioner ligger fr.a. intresset för att man inte skall använda orden »det som kommer av vinträd» annat än när det verkligen rör sig om *vin*. I den judiska encyklopedien till Talmud sammanfattas reglerna så här (min kursiv):

»Färdigt vin som man blandar med vatten: Om det är litet mera än 1 del vin i 6 delar vatten, då är det vin, och man läser över det med formuleringen '... vinträdetets frukt'. Men om det däri är bara 1 del på 6 delar vatten, så är *det ogiltigt (dvs. såsom vin)* och man läser däröver med formuleringen 'som skapar allt'. Även om det finns mera än 1 del (vin) på 6 delar (vatten), så är *det nödvändigt att det smakar som vin, för det duger till att dricka bara när blandningen inte är större än så här*. Det var någon av de gamle (rabbinerna i gammal tid) som inte hade några (bestämda) proportioner (dvs. en viss bråkdel vin till viss mängd vatten) för det blandade vinet, men som sade: Över allt (vin) som till smaken är vin och till utseendet är vin läser man tacksägelsebönen med 'vinträdetets frukt'».

Själva kärnan i dessa olika rabbiniska överväganden och regler är utan tvekan det, att formuleringen med »vinträdetets frukt (det som kommer av vinträd)» inte får brukas när vinet har blivit så utspädd eller så surt att det inte längre smakar som vin och därför inte kan gälla för att vara vin i vanliga mänskliga umgängessammanhang eller vid de högtidligheter då vin hörde till.

Hur är det då med bruket av formuleringen »det som kommer av vinträd» i förbindelse med det »nya vinet»? Den frågan blir i Talmud föremål för överväganden i samband med frågan om vilken sorts vin som kan användas vid sabbatens invigning. Den ägde som bekant rum på fredagskvällen genom att man över en bågare vin läste vissa böner,

bland dem tacksägelsebönen för vinet (med formuleringen »vinträdet frukt»). Av intresse är följande utsaga:

»Raba sade: Det är tillåtet för en man att pressa en druvklase och över den (dvs. drycken) läsa invigningen av dagen (= sabbaten)» (B. Bab B. 97b). I och för sig är »invigningen» inte det samma som tacksägelsebönen med »vinträdet frukt». Men detta förutsattes bli läst tillsammans med invigningsbönen. Det framgår därför av Rabas utsaga att formuleringen »vinträdet frukt» skulle läsas över druvsaften som pressades ur klasen. Det gäller därmed också för vin som tas från presskaret, alltså för »nytt vin» i betydelsen det alldeles färska vinet.

Det framgår av det sagda att formuleringen »vinträdet frukt (det som kommer av vinträd)» kan användas över vinet också innan jäsningsen har börjat, alltså över ojäst druvsaft. Men det är klart att det då rör sig om en gränsfall. Det ser vi bl.a. av de överväganden som görs när det skall motiveras att vinet har en egen tacksägelsebön (se ovan). Då tänker man bara på det jästa vinet och dess egenskaper.

Offervinet i judendomen

Intressant är att lägga märke till att man menade att det nya vinet var *mindervärdigt som offervin*. Här gäller den regeln att man inte fick ta »vin från presskaret»; men hade man väl tagit med det till templet blev det godtaget. Samma sak gällde bestämda vinsorter, nämligen svart vin, vitt vin, sött vin, källarvin (som inte provats) och russinvin, medan däremot vin som var framställt på drägg eller vin som luktar illa utan vidare avvisades. Det samma gäller kokt vin (M. Men VIII 6; B. Bab 97b). Angående tvåårgammalt vin (»gammalt vin») var det delade meningar. Vi skall här lägga märke till distinktionen mellan *icke-tillåtet* och *ogiltigt*. Det är inte tillåtet att frambära färskt vin som offer, men om man frambär det ändå så är det inte ogiltigt, medan däremot t.ex. kokt vin är ogiltigt. Samma distinktion finner vi i romersk-ka-

tolsk uppfattning vad gäller nattvardsvinet. Enligt denna är must som pressats direkt av druvorna visserligen giltig men ändå otillåten materia (se härom Döller, *Der Wein in Bibel und Talmud*, tidskr. *Biblica* 4, 1923, i sht. s. 291).

Vad gäller offervinet var man alltså förhållandevis sträng. Men sabbatsinvigningen är en rit som man har lagt mindre vikt vid, än vid offret. Man kan därför tillåta färsk druvsaft. Bruket av tacksägelsebönen med formuleringen »vinträdet frukt» sträcker sig så långt som begreppet vin sträcker sig. Och det begreppet omfattar druvsaften (såsom dryck).

Påskvinet

När det gäller *påskvinet* faller det färska vinet eller druvsaften bort av sig själv såsom en möjlighet. Eftersom det, som nämnts, vid den årstiden inte fanns något annat än färdigjäst vin. Påsken var som de andra vallfartsfesterna en glädjefest (5 Mos. 16:14) och till glädjen hörde vanligt vin. Ojäst druvsaft skulle väl av den anledningen — om möjligheten hade förelegat — varit tämligen likgiltigt, på samma sätt som det var likgiltigt att man drack »nytt vin» när man fastade. Och det stod ju i Skriften att »vin gläder människans hjärta» (Psalt. 104:15). När man föreskriver att påskvinet skall smaka, lukta (och eventuellt se ut som) vin är det en självklar förutsättning att det är jäst vin det talas om (se Tos Pes X4: B. Pes 109a; Syr. 34:27).

Praktiskt begrepp

Sammanfattningsvis kan vi nu säga följande. Formuleringen »vinträdet frukt» resp. översättningen »det som kommer av vinträd» syftar på *vin* och kan inte användas i samband med andra produkter från vinträdet. Associationerna som knyts till begreppet »vin» är hos judarna — liksom hos varje annat folk i forntiden — knutet till det jästa vinet och dess effekter. Samma associationer är knutna till uttrycket »det som kommer av vinträd», medan det då på ett särskilt sätt betonar vinet som

en gåva ur Skaparens hand. Avgörande för vad som är och kan kallas vin är smaken (och lukten) — det är inte fråga om någon kemisk analys. Vin är inte ett kemiskt begrepp utan ett praktiskt, ett begrepp från det mänskliga livet. Också om den färska druvsaften kan formuleringen »det som kommer av vinträd» användas, men det rör sig då om ett gränselfall; druvsaften är ju vin i potentiell bemärkelse. Om vin som har övergått till att vara något annat än vin (surt vin, ättika, alltför utspätt vin) kan inte formuleringen »det som kommer av vinträd» användas, eftersom dessa vätskor inte längre med rätta kan kallas vin eller gälla för att vara vin.

»Alkoholritt vin» är inte vin

För mig är det ställt utom allt tvivel att det moderna, s.k. »alkoholfria vinet» faller in i raden av dessa sistnämnda slag. *Det rör sig då inte längre om vin. Uttrycket »det som kommer av vinträd» är därför inte längre användbart.*

»Det som vinträdet ger»

En särskild analys kräver ordet τούτου, »detta», framför τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου »vinträdets frukt» i Matt. 26:29. Som regel har detta lilla ord blivit förbisett i debatten. Grammatikaliskt rör det sig om ett s.k. överflödigt demonstrativt pronomen, som är en språklig egendomlighet hos Matteus och som förekommer flera gånger hos honom. (Matt. 5:19; 23:42, 18:14; 24:14; 25:40, 45.) Med »överflödigt» menas att man kan klara sig det förutan, såsom hos Mark. och Luk. Därmed är inte sagt att ordet är betydelselöst för uttryckets förståelse. Det tydliggör och säkrar också Markus- och Lukas-texten mot missförstånd.

I uttrycket τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου innebär ordet τούτου.

1) *icke* en konkretisering av det föreliggande exemplaret eller kvantiteten av vad vinträdet ger, analogt med uttrycket »Drick det glasets vatten:»

2) *inte* heller en konkretisering av be-

stämda *slags* produkter från vinstocken, analogt med när man t.ex. om vörtbröd säger »Det brödet skall vi äta på julafton.»

3) Däremot betyder τούτου här en konkretisering av den sedvana vari vinet ingår som ett led: vinet såsom det var i bruk vid (den judiska) påsken, eventuellt vid religiösa (och andra) fester över huvud taget, *vinet såsom vi är bekanta med det från vårt bruk av det vid liknande tillfällen.*

När Matt. 24:14 säger καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ (1917: »detta evangelium skall bliva predikat i hela världen»); avser ordet τοῦτο, »detta», i och för sig inte att skilja ut det föreliggande evangeliet från andra evangelier eller glädjebudskap (sådana fanns ju i samtiden). Men likafullt ligger i ordet en konkretisering, nämligen av det evangelium som man talade om i kristna kretsar: det för oss välkända Evangeliet i hela dess fulltonighet och innehåll, dess funktion och företräden.

Det är sålunda berättigat att hävda att ordet τούτου i förbindelse med τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου binder formuleringen samman med den *användning av vinet* som förelåg vid påsken eventuellt också vid andra högitider och fester. τούτου betyder: på samma sätt som vi (Jesus och hans lärjungar) använder och uppfattar och upplever vinet i detta konkreta sammanhang. I τούτου ligger hela det associations-sammanhang som för Jesus förbands med vinet såsom något som hörde samman med hans livsförhållande.

Jesus vid påskmåltiden

Men sannolikt kan vi göra en något snävare avgränsning. I kontexten ligger det nära till hands att anta att Jesus tänker på vinet såsom det upplevs och brukas särskilt vid påskmåltiden, alltså med bortseende från dess användning vid andra fester eller sammankomster. Det är svårt att lämna den slutsatsen utan beaktande när man ställer samman de båda ut-sagorna av Jesus att han (1) skall dricka »det nya vihet» i Guds rike (Matt. 26:29), och (2) inte skall äta påskalammet (eller påskmålti-

den) »förrän den får sin fullkomning i Guds rike» (Luk. 22:16). Vi ser här att både vinet och påsken ställes in under ett och samma löfte om att vara med i Guds rike (i förnyad gestalt).

Man har påstått att Jesus med denna »förnyade» gestaltning av vinet i Guds rike skulle avse något slags vin utan alkohol. En sådan föreställning strider mot ordet *τούτου* i Matt. 26:29. För i det ordet ligger bl.a. en hänvisning just till det jästa vinet. Hellre skulle vi säga att det i Guds rike inte finns plats för nå-

gon absolutism — och någon sådan behövs inte heller. Jag menar med detta att vi inte skall hemfalla till materiella föreställningar om »det nya vinet» i Guds rike.

Sammanfattningen av vad jag i denna framställning, vad gäller s.k. »alkoholfritt nattvardsvin», velat säga blir således att *användande av sådant strider mot såväl innehållet i orden »vinträdet frukt» som »det som kommer av vinträd» i Matt. 26:29.*

Artikeln tidigare tryckt i *Tidskrift for Teologi og Kirke* 37 (1966) s. 15—25, vari ingår en utförlig vetenskaplig notapparat, här utesluten. Övers.: O Bxl